

Ю.Л. Юринець

старший викладач,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»

Л.М. Бєлкін

кандидат технічних наук, ст. науковий співробітник,

директор ТОВ «Газета», Донецька область

Проблеми забезпечення законності в діяльності суб'єктів владних повноважень у сфері реалізації культурних прав громадян

Розглянуто особливості діяльності суб'єктів владних повноважень України у сфері забезпечення культурних прав громадян. Проаналізовано причини порушення законності в цій сфері і наслідки таких порушень. Зроблено порівняння з вимогами міжнародних зобов'язань України.

Рассмотрены особенности деятельности субъектов властных полномочий Украины в сфере обеспечения культурных прав граждан. Проанализированы причины нарушения законности в этой сфере и последствия таких нарушений. Выполнено сравнение с требованиями международных обязательств Украины.

Features of activity of subjects of imperious powers of Ukraine in sphere of maintenance of the cultural rights of citizens are considered. Legality causes of infringement in this sphere and consequences of such infringements are analysed. Comparison with requirements of the international obligations of Ukraine is executed.

Ключові слова: культурні права громадян, законність, суб'єкт владних повноважень.

Постановка проблеми

Згідно зі ст. 3 Конституції України [1], права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Згідно зі ст. 22 та п. 1 ст. 92 Конституції України [1], права і свободи людини не вичерпуються тими, що прямо згадані в Конституції, і можуть встановлюватися іншими законами України.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про культуру» [2], громадяни у сфері культури мають право на: свободу творчості; вільний вибір виду діяльності у сфері культури, засобів і сфер застосування творчих здібностей, самостійне розпорядження своїм твором; провадження творчої діяльності самостійно або з використанням будь-яких форм посередництва; створення закладів культури недержавної форми власності різних напрямів діяльності та організаційно-правових форм; об'єднання у творчі спілки, національно-культурні товариства, центри, фонди, асоціації, інші громадські організації у сфері культури; збереження, розвиток, пропагування культурної, мовної самобутності, традицій, звичаїв та обрядів; захист прав інтелектуальної власності, зокрема авторського права і суміжних прав; доступ до культурних цінностей, культурної спадщини і культурних благ; здобуття культурно-мистецької освіти; інші права, встановлені законодавством. Отже, проблеми реалізації цих прав є актуальними.

У розділі 2 Концепції державної політики в галузі культури на 2005–2007 роки (далі – Концепція) [3] зазначається, що сучасний стан розвитку української культури й духовності характеризується розмиванням і поступовою маргі-

налізацією культурних і духовних цінностей у суспільному житті, руйнуванням цілісної мережі закладів, підприємств, організацій та установ культури й цілісного інформаційно-культурного простору, неефективним використанням наявних культурних і творчих ресурсів. Протягом останнього десятиліття культура в Україні не лише втратила відповідне місце серед пріоритетів державної політики, а й опинилася на периферії державних інтересів. При цьому з Національної доповіді щодо соціально-економічного стану України [4, с. 367–626] слідує, що такий стан справ у сфері культури України не змінився і дотепер. Отже, актуальним є з'ясування причин такого становища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Як зазначається в роботі [5, с. 382], усі права і свободи громадян України гарантуються державою, оскільки держава бере на себе обов'язок забезпечити ці права. Участь держави у забезпеченні прав громадян означає, що правовідносини з реалізації цих прав є публічно-правовими відносинами, а обов'язковим учасником таких відносин є суб'єкт владних повноважень [6, с. 103–106]. Отже, дослідникам видається очевидним, що ефективність забезпечення прав громадян залежить від якості функціонування суб'єктів владних повноважень. Досягнення максимальної ефективності такого функціонування пов'язане із таким багатогранним явищем, як законність [7, с. 1].

У роботі [8, с. 4–33] розглянуто систему законів, що регулюють правовідносини у сфері культури, а в роботі [9, с. 22–41] – система повноважень органів виконавчої влади у сфері культури. Водночас, як зазначає В.Я. Малиновський [10, с. 157], організуюча діяльність державно-владного характеру полягає у виконанні та розпорядництві згідно з вимогами закону, тобто є підзаконною, ґрунтується на чинному законодавстві. За таких умов доцільним є дослідження рівня законності в діяльності суб'єктів владних повноважень у сфері забезпечення культурних прав громадян.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Частиною загальної проблеми забезпечення культурних прав громадян, яка розглядається в цій публікації, є аналіз порушень законів суб'єктів владних повноважень у сфері культури та вплив цих порушень на стан розвитку культури.

Формулювання цілей статті

Метою цієї роботи є аналіз законності/незаконності дій суб'єктів владних повноважень у сфері культури та впливу цих порушень на стан розвитку культури.

Виклад основного матеріалу дослідження

Виходячи з гіпотези про порушення законності в діяльності суб'єктів владних повноважень у сфері культури як основної причини негараздів у цій сфері, зроблено спробу класифікації найбільш суттєвих і системних порушень та здійснення аналізу впливу таких порушень на стан реалізації культурних прав, зокрема:

1. Подача до Верховної Ради України (далі – ВРУ) Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) як вищим органом у системі органів виконавчої влади (ст. 113 Конституції [1]) і суб'єктом законодавчої ініціативи (ст. 96 Конституції [1]) проектів законів про Державний бюджет України, які порушують базові норми законодавства в сфері культури, наприклад чинних на відповідні періоди (в тому числі і на 01.01.2011 р.) «Основ законодавства України про культуру» (далі – Основи) [11], а також Законів України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [12], «Про музеї та музейну справу» [13] тощо. Так, статтею 23 Основ [11] передбачалися гарантії Держави щодо необхідних асигнувань на розвиток культури в розмірі не менше 8% від національного доходу України. Разом із тим, за даними Національної доповіді [4, с. 587], ця цифра не перевищує 2%, і це визначається

найважливішою проблемою в сучасному стані культури [4, с. 587]. Отже, підготовлені КМУ Закони про Державний бюджет України ніколи не відповідали нормам Основ [11]. В новому Законі України «Про культуру» [2] Держава взагалі відмовилася від зазначеної норми [14, с. 167–168; 15, с. 8], що зроби́ть належне фінансування культури ще більш проблематичним.

Крім того, Законами про Державний бюджет неодноразово зупинялася дія окремих норм Основ [11], Законів [12, 13], які надавали соціальні гарантії працівникам культури. В подальшому Конституційний Суд України, наприклад, Рішенням від 09.07.07 р. № 6-рп/2007, від 22.05.08 р. № 10-рп/2008, неодноразово скасовував такі зупинення, що свідчить про неодноразові порушення законодавства з боку КМУ як суб'єкта законодавчої ініціативи.

2. Згортання мережі об'єктів культури. Статистичні дані, які наведені в таблиці 1 [16], свідчать про практично невпинне скорочення мережі закладів культури в період 1990–2009 рр. Разом із тим, згідно зі статтею 21 чинних в ті роки Основ [11], не допускалася ліквідація закладів, підприємств і організацій культури у зв'язку з позбавленням їх приміщень, які передаються у власність чи безплатне користування релігійним організаціям, а також їх перепрофілювання з іншою метою під час роздержавлення і приватизації. Заборони на згортання мережі об'єктів культури містилися, зокрема, в Постановах ВРУ [17, 18]. Однак ці норми законодавства ігнорувалися, зокрема, і органами місцевого самоврядування, які приймали рішення про закриття і перепрофілювання таких об'єктів. З цього приводу варто згадати, як Київська міська рада підготувала рішення про виселення з приміщень в центрі Києва Всеукраїнського державного спеціалізованого видавництва «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана, редакції дитячого журналу «Соняшник», пошуково-видавничого агентства «Книга пам'яті України», головної редакції Зводу пам'яток історії та культури [19].

Таблиця 1

Рік	Кількість масових універсальних бібліотек, тис.	Бібліотечний фонд, млн. примірників	Кількість демонстраторів кіно/відео/фільмів, тис	Кількість відвідувань кіносеансів за рік, млн.	Кількість закладів культури клубного типу, тис.	Кількість місць у них, млн.
1990	25,6	419	27,2	552	25,1	6,5
1991	25,3	410	25,0	416	24,7	6,4
1992	25,3	401	22,3	211	23,9	6,2
1993	24,4	388	20,5	127	23,5	6,0
1994	24,2	379	17,9	56	23,3	6,0
1995	23,8	370	16,1	36	23,0	5,9
1996	23,3	364	13,3	14	22,4	5,9
1997	21,5	356	10,8	7	21,5	5,6
1998	21,1	350	9,0	5	20,9	5,5
1999	20,9	347	7,8	5	20,7	5,5
2000	20,7	343	6,9	6	20,4	5,4
2001	20,4	338	6,0	7	20,2	5,3
2002	20,4	339	5,3	9	19,9	5,2
2003	20,3	336	4,1	10	19,6	5,1
2004	20,0	333	3,6	10	19,4	5,1
2005	19,8	330	3,3	10	19,1	5,0
2006	19,8	324	3,2	12	19,0	4,9
2007	20,8	345	3,0	18	18,9	4,8
2008	20,6	352	2,4	11	18,8	4,8
2009	20,1	338	2,2	11	18,7	4,8

3. Бездіяльність щодо встановлення сучасних державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури. Згідно зі ст. 13 Закону [20], до державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури включаються: перелік та обсяг безоплатних послуг, які надаються населенню закладами, підприємствами, організаціями та установами культури; показники надання населенню послуг закладами, підприємствами, організаціями та установами культури; нормативи забезпечення населення закладами, підприємствами, організаціями та установами культури. Згідно зі ст. 21 Основ [11], до підприємств та організацій культури відносять: театри, філармонії, кіностудії, організації телебачення, радіомовлення, кіновідеопрокату, видавництва, редакції, музеї, художні галереї (виставки), бібліотеки, архіви, клубні заклади, кіно-театри, цирку, парки культури та відпочинку, історико-культурні, архітектурні заповідники, заповідні території тощо. Згідно з ч. 3 ст. 9 Закону [2], до закладів культури віднесені театри, концертні організації, філармонії, культурні центри, продюсерські агентства, професійні мистецькі колективи, кіностудії, кіно-, відеопрокатні заклади, видавництва, музеї, архіви, заповідники, художні галереї (виставки), бібліотеки, клубні заклади, навчальні заклади культури і мистецтва, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади (школи естетичного виховання) та студії, кінотеатри, цирку, парки культури та відпочинку, архітектурні, дизайнерські, рекламні, реставраційні центри і майстерні тощо. Разом із тим, на сьогодні державні соціальні нормативи встановлені тільки щодо кількості клубних закладів [21, 22]. Кількісні нормативи наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Найменування нормативу	Найменування показника	Цифрове значення	Найменування нормативу	Цифрове значення		
Забезпечення населення клубними закладами (Постанова [19])	Чисельність жителів, чол.	до 500	Кількість місць	100 - 150		
		від 500 до 1000		150 - 200		
		від 1000 до 3000	Кількість місць на 1 тис. жителів	150		
		від 3000 до 10000		100		
		від 10000 до 20000		70		
		від 20000 до 50000		50		
		від 50000 до 100000		30		
		від 100000 до 250000		25		
		від 250000 до 500000		20		
понад 500000	15					
Забезпечення населення публічними бібліотеками (Постанова [20])	Чисельність жителів, чол.	від 500 до 3000	Кількість бібліотек	1		
		Населенні пункти понад 3000 чол.		кількість населення, тис. чол., на яку повинна приходиться 1 бібліотека	3 - 5	
		Міські бібліотеки в залежності від характеру забудови:			30 і більше	
		- багатопверхова (8 і більше поверхів)				15 - 20
		- середньопверхова (4-5 поверхів)				5 - 8
- малопверхова (1-3 поверхи)						
Забезпечення дитячими бібліотеками (Постанова [20])	Міста с населенням до 75 тис. жителів	Міста с населенням понад 75 тис. жителів	Кількість бібліотек	1		
				1 на 8-12 шкіл		
				1 на адмін. район		

Для інших об'єктів культури такі нормативи не встановлені.

У розділі 2 Концепції [3] зазначається, що для подолання системних негативних явищ у галузі культури необхідно, зокрема, розв'язати проблему відсутності визначених державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою. З цією метою передбачалося розробити та затвердити нові державні соціальні стандарти надання послуг населенню у сфері культури, а також методичку визначення розміру фінансового забезпечення державних соціальних стандартів надання послуг населенню у сфері культури, що гарантуються державою. В роботі [23] пропонувалося розширити класифікатор послугами музеїв, заповідників, театральних-видовищних закладів, розширити перелік існуючих послуг. Однак з цього приводу нічого не було зроблено.

Зазначене набуває особливо актуального змісту, оскільки прийнятий Закон України «Про культуру» [2] пов'язує збереження та функціонування так званої базової мережі закладів культури саме із дотриманням державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури. Так, згідно зі ст. 22 цього Закону, базова мережа закладів культури формується з метою: забезпечення розвитку сфери культури, всіх жанрів і видів мистецтва, а також цілісності національної культури; дотримання прав громадян України у сфері культури, забезпечення доступності національного культурного надбання, культурних благ та мистецької творчості шляхом дотримання державних соціальних нормативів у сфері обслуговування закладами культури. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування під час формування та забезпечення функціонування базової мережі закладів культури керуються державними соціальними нормативами у сфері обслуговування закладами культури, передбаченими Законом України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії». Виключення закладів культури з базової мережі можливе лише за погодженням з Міністерством культури і туризму України.

Отже, розроблення і впровадження адекватних соціальних нормативів є актуальним завданням.

4. Надання дозволів на будівництво об'єктів у буферних зонах архітектурної спадщини. Згідно зі ст. 5 Закону [24], при здійсненні містобудівної діяльності, зокрема, повинна бути забезпечена охорона культурної спадщини, збереження традиційного характеру середовища населених пунктів. Згідно зі ст. 4 Конвенції [25], кожна Сторона зобов'язується запровадити законодавство, яке перешкоджає зміні функціонально прив'язаної до пам'яток території, спорудженню нових будівель у зоні архітектурного ансамблю або будь-якої його частини чи визначного місця тощо. Згідно з ч. 4 ст. 11 Конвенції [26], Комітет всесвітньої спадщини ЮНЕСКО може внести до «Списку всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою» ті об'єкти, яким загрожує небезпека внаслідок проведення великих громадських чи приватних робіт.

Класичним прикладом таких порушень є видача дозволів на будівництво в буферній зоні Лаври і Софії Київської. Так, ЮНЕСКО попередило Україну про те, що може розпочати процес занесення Києво-Печерської лаври і Софії Київської у вказаний «Список ... під загрозою» [27]. Зокрема, місія рекомендує ввести мораторій на вже заплановане будівництво: забудова навколо території земляних валів «Мистецького арсеналу», готельного комплексу біля Церкви Спаса на Берестові та багато інших об'єктів у буферних зонах пам'яток історії. За таких умов перед органами виконавчої влади стоїть завдання виконати ці рекомендації.

5. Виділення землі під забудову в охоронюваних зонах пам'яток історії. Так, в ухвалі Вищого адміністративного суду України від 09.04.09 р. [28] підтримана позиція прокуратури АРК та Державної служби охорони культурної спадщини щодо неможливості будівництва на земельній ділянці, яка, відповідно до Історико-архітектурного плану і комплексного охоронного зонування пам'ятників

історії і культури та природи адміністративного району «Велика Ялта», затвердженого Постановою Уряду АРК № 330 від 16.11.1995 р., розташована в зоні охоронюваного ландшафту Місхорського парку, де заборонено проведення будівельних робіт.

6. Бездіяльність суб'єктів владних повноважень щодо збереження пам'яток, які руйнуються. Згідно зі ст. 21 Закону [29], якщо в результаті дій або бездіяльності власника пам'ятки історії та культури їй загрожує пошкодження або знищення, і власник пам'ятки історії та культури не вживає заходів щодо її збереження... суд за позовом державного органу з питань охорони пам'яток історії та культури може постановити рішення про її викуп. Отже, відповідні суб'єкти владних повноважень мають певні права щодо збереження пам'яток і повинні сумлінно застосовувати ці права.

Згідно з пп. с), d) ст. 4 Конвенції [25], сторона зобов'язується запровадити законодавство, яке дозволяє державним органам вимагати від власника об'єкта архітектурної спадщини, що охороняється, здійснювати необхідні роботи або виконувати такі роботи самим, якщо власник не може їх виконати; дозволяє примусове відчуження об'єктів архітектурної спадщини, що знаходяться під охороною. Отже, держава повинна контролювати стан навіть тих об'єктів культурної спадщини, які знаходяться в приватній власності. В цьому контексті зазначимо, що в статті [30] зроблено огляд будинків, розташованих у м. Києві, «що становлять культурну цінність» і які руйнуються внаслідок недбалого ставлення власників до їх збереження. Зроблений огляд 9 об'єктів, до яких байдужі органи державної влади. Зокрема, звертається увага на напівзруйнований будинок комплексу урядових дач (див. малюнок [30]).

Ухилення від запровадження примусового викупу може, очевидно, обґрунтуватися відсутністю у органів влади відповідних коштів. За таких умов доцільно передбачати у відповідних бюджетах кошти, необхідні для реалізації зазначених норм законів. При цьому витрати бюджету можуть бути легко компенсовані у випадку наступного перепродажу викупленого об'єкта під зобов'язання покупця відновити об'єкт пам'ятки. Водночас, жодне виділення коштів не буде працювати, якщо орган влади недбало ставиться до виконання своїх обов'язків згідно із законом.

7. Руйнування нерухомих пам'яток археології. Правовий нігілізм влади, бізнесменів, громадськості особливо позначився на стані збереження пам'яток археології [4, с. 589]. Триває їх руйнація через несанкціоновану господарську діяль-

ність та грабіжницькі розкопки, які останнім часом набули масового характеру. Поряд з традиційними факторами руйнування нерухомих пам'яток археології – природними чинниками чи господарською діяльністю, з'явилися нові, більш масові потенційні загрози. Процес розпаювання земель сільськогосподарського призначення призвів до того, що пам'ятки археології, які за законом можуть перебувати лише у власності держави, потрапили у приватне володіння (навіть у межах деяких державних заповідників та пам'яток археології національного значення). Вилучення об'єктів археологічної спадщини під час приватизації землі останніми роками набуло масового характеру і через бездіяльність місцевих органів виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини та відсутність у їх складі достатньої кількості кваліфікованих фахівців-археологів. З цієї причини у приватній власності опинилися тисячі об'єктів археологічної спадщини, над якими нависла загроза знищення. Ще однією причиною такої ситуації є те, що археологічні території не були вчасно позначені на картах землекористування, їм не було надано статусу земель історико-культурного призначення з відповідним вимежуванням.

Зазначений стан речей суперечить міжнародним зобов'язанням України. Так, згідно зі ст. 3 Конвенції [32], для збереження археологічної спадщини і забезпечення наукового значення археологічних дослідницьких робіт кожна Сторона зобов'язується: застосовувати процедури видання дозволів на розкопки та інші види археологічної діяльності та здійснення нагляду за ними таким чином, щоб запобігати будь-яким несанкціонованим розкопкам або вилученню об'єктів археологічної спадщини.

8. Невиконання вимог щодо інформатизації культури. Згідно з Концепцією [29], у сфері культури головними завданнями інформатизації є збереження інформації про пам'ятки матеріальної і духовної культури, архівні документи, забезпечення швидкого доступу до вітчизняних і світових досягнень культури. Водночас, усупереч цим вимогам, інформатизація, зокрема, бібліотек практично ігнорується. Так, за даними [5, с. 556], з 18 349 публічних бібліотек сфери впливу Міністерства культури і туризму України лише 1 319 мають комп'ютери, 389 – електронну пошту, 503 – доступ до мережі Інтернет. Аналогічну ситуацію спостерігаємо й у шкільних бібліотеках. Із 21 тис. бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів лише 1,5 тис. мають комп'ютери і тільки 600 з них підключені до Інтернету. Нерівність в інформаційному забезпеченні міських і сільських читачів, жителів великих міст і глибинки прирікає країну на відставання. Адже від того, чи зможемо ми всьому молодому поколінню дати рівні шанси для самореалізації, залежить здатність країни до інноваційною розвитку.

9. Відповідно до цілей статті визначено больові точки стану розвитку культури в Україні як наслідок невиконання суб'єктами владних повноважень приписів законодавства про культуру. Тобто жодне найдосконаліше законодавство само по собі не забезпечить належне функціонування тієї чи іншої сфери, якщо це законодавство не буде дотримуватися. За таких умов необхідне підсилення контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень у цій сфері [10, с. 290–320].

Сьогодні в Україні об'єктивно склалася ціла система органів, на які покладено обов'язки здійснення контролю за станом законності у діяльності державних структур: а) органи законодавчої влади – парламентський контроль; б) Президент – президентський контроль; в) органи виконавчої влади – адміністративний контроль; г) органи судової влади – судовий контроль; д) прокуратура – прокурорський нагляд [33, с. 4], а також громадський контроль [10, с. 308]. Разом із тим, можливості парламентського та президентського контролю обмежені, оскільки вказані інституції не в змозі дійти до кожної окремо визначеної проблеми. З іншого боку, відсутні розумні підстави сподіватися, що, з огляду на описане вище, раптом підвищиться якість адміністративного контролю та

прокурорського нагляду в сфері культури. За таких умов заслуговує на увагу посилення ролі громадського контролю.

Як зазначається в роботі [10, с. 308], громадський контроль як засіб забезпечення законності в діяльності виконавчо-розпорядчих органів суттєво відрізняється від усіх інших видів контролю. Ця відмінність полягає насамперед у тому, що всі суб'єкти громадського контролю виступають від імені громадськості, а не держави. Тому їх контрольні повноваження, як правило, не мають юридично-владного змісту, а рішення за результатами перевірок мають рекомендаційний характер. Отже, необхідно підсилити роль громадськості у здійсненні контрольних функцій.

За таких умов перспективним є надання громадським організаціям, які діють у сфері культури, безпосереднє право звертатися до суду з позовом про протиправні дії та/або бездіяльність суб'єктів владних повноважень [34, с. 114-115], зокрема, в сфері культури. Так, Рекомендаціями Комітету міністрів Ради Європи № REC(2004)20 від 15.12.2004р. «Щодо судового перегляду адміністративних актів» (джерело – [6, с. 552–575]), Державам-членам рекомендовано вивчити можливості щодо надання доступу до судового перегляду об'єднанням громадян чи іншим особам і організаціям, уповноваженим здійснювати захист колективних інтересів або інтересів громади (*виділено авторами*). З огляду на необхідність захисту інтересів колективів чи громад у разі ризику порушення цих інтересів внаслідок адміністративного акту, Рекомендація закликає держави-члени розглянути можливості надання права ініціювати судові провадження відповідним об'єднанням або іншим особам чи організаціям, уповноваженим здійснювати захист таких інтересів. Це стосується адміністративних рішень, які негативно впливають не лише на яку-небудь окрему особу, але також на ту чи іншу громаду, незважаючи на те, що вони не стосуються інтересів певної конкретної особи.

Отже, надання права звернення громадським організаціям до суду відповідає європейській правовій традиції і сприятиме підсиленню стану захищеності культурних прав громадян.

Висновки

Викладене дозволяє дійти висновку про те, що законодавче регулювання у сфері культури в цілому відповідає міжнародним правоохоронним стандартам. За таких умов проблема забезпечення культурних прав в Україні полягає в недотримання законів суб'єктами владних повноважень, зокрема: незабезпечення належного фінансування; незаконне згортання об'єктів культури; відсутність сучасних соціальних нормативів, які б відповідали Концепції державної політики в галузі культури; видача дозволів на будівництво в охоронюваних зонах пам'яток архітектури; виділення землі під забудову в охоронюваних зонах пам'яток історії; бездіяльність суб'єктів владних повноважень щодо збереження пам'яток, які руйнуються; вилучення об'єктів археологічної спадщини під час приватизації землі та байдужість до несанкціонованих розкопок на об'єктах археологічної спадщини; ігнорування потреб інформатизації культури. Підвищенню рівня контролю за дотриманням суб'єктами владних повноважень законодавства у сфері культури може сприяти, зокрема, надання громадським організаціям, які діють у сфері культури, безпосереднього права звертатися до суду з позовом про протиправні дії та/або бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Про культуру : Закон України // *Голос України*. – 12.01.2011 р. – № 4.
3. Про концепцію державної політики в галузі культури на 2005–2007 роки : Закон України // *ВВР*. – 2005. – № 16. – С. 264.
4. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
5. *Котюк В.О.* Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / В.О. Котюк. – К. : Атіка, 2005. – 592 с.
6. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права : навч. посіб. / за заг. ред. Куйбіди Р.О., Шишкіна В.І. – К. : Старий світ, 2006. – 576 с.
7. *Тарануха В.П.* Звернення громадян як засіб забезпечення законності в діяльності місцевих органів виконавчої влади : автореф. дис. ... канд. юр. наук / В.П. Тарануха. – Ірпінь, 2003. – 20 с.
8. *Белкіна Ю.Л.* Актуальні питання забезпечення культурних прав громадян у законах України / Ю.Л. Белкіна // *Актуальні питання цивільного та господарського права*. – 2010. – № 2 (21). – С. 4–33.
9. *Белкіна Ю.Л.* Система повноважень органів виконавчої влади в контексті забезпечення культурних прав громадян / Ю.Л. Белкіна // *Актуальні питання цивільного та господарського права*. – 2009. – № 6 (19). – С. 22–41.
10. *Малиновський В.Я.* Державне управління : навч. посіб. / В.Я. Малиновський. – [вид. 2-ге, доп. та перероб.]. – К. : Атіка, 2003. – 575 с.
11. Основи законодавства України про культуру // *ВВР*. – 1992. – № 21. – С. 294. – Втратили чинність з 12.01.2011 р.
12. Про бібліотеки та бібліотечну справу : Закон України // *ВВР*. – 1995. – № 7. – С. 45 (у новій редакції : *ВВР*. – 2000. – № 23. – С. 177).
13. Про музеї та музейну справу : Закон України // *ВВР*. – 1995. – № 13. – С. 191 (із змін., внес. згідно із Законом України № 1709–VI від 05.11.2009 р. : *ВВР*. – 2004. – № 9. – С. 79).
14. *Груздова К.Є.* Аналіз законодавчого обґрунтування державного регулювання сфери культури до проекту Закону України «Про культуру» / К.Є. Груздова // *Державне управління*. – 2010. – № 1. – С. 167–168.
15. *Белкіна Ю.Л.* Хотілося б краще: проект Закону України «Про культуру» № 6469 / Ю. Белкіна // *Юридична газета*. – 15.06.2010 р. – № 24 (245). – С. 1, 8–9.
16. Державний комітет статистики України. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
17. Про недопущення закриття об'єктів соціально-культурного призначення в сільській місцевості : Постанова Верховної Ради України від 6.09.2005 р. № 2794–IV // *ВВР*. – 2005. – № 46–47. – С. 469.
18. Про запровадження мораторію на виселення редакцій друківаних засобів масової інформації, закладів культури, у тому числі бібліотек, видавництв, книгарень, підприємств книгорозповсюдження : Постанова Верховної Ради України від 16.01.2009 р. № 901–VI // *ВВР*. – 2009. – № 28. – С. 374.
19. Інтелігенція обурена виселенням видавництва «Українська енциклопедія» і журналу «Соняшник» з будівлі у центрі Києва [Електронний ресурс]. – Кореспондент. – 12.11.2009 р. – Режим доступу : <http://ua.korrespondent.net/ukraine/1017522/print>.
20. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України // *ВВР*. – 2000. – № 48. – С. 409.
21. Про нормативи забезпечення населення клубними закладами : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.11.1998 р. – № 1775 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1775-98%EF&key=4/UMfPEGznhhtgh.Zi1CW9T6HI4y As80msh8Ie6>.

22. Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 р. № 510 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=510-97-%EF>.

23. Розробка проектів нормативних документів щодо державної стандартизації надання послуг населенню у сфері культури : Зміни і доповнення до ДСТУ «Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів» [Електронний ресурс] / [О.А. Гриценко, В.В. Солодовник, В.В. Неволов, Н.Ф. Давидова]. – Режим доступу : http://www.culturalstudies.in.ua/zv_2006_s2.php.

24. Про основи містобудування : Закон України // ВВР. – 1992. – № 52. – С. 683.

25. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи (Граната, 03.10.1985 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_226

26. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, 16.11.1972 р., ратифікована Указом Президії Верховної Ради від 04.10.88 № 6673-XI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_089

27. ЮНЕСКО може занести Лавру і Софію Київську у «список під загрозою» [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2009 р. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/ukr/wonderful/4a572b466b23f/>.

28. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3743765>

29. Про охорону культурної спадщини : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – С. 333.

30. Романюк А. Эти дома забыли / А. Романюк, С. Одаренко, Н. Полищук // Газета по-киевски. – 02.09.2009 р. – С. 10–11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mucityua.com/articles/life/2009/10/02/124829.html>

31. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута, Валлетта, 16.01.1992 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_150

32. Концепція Національної програми інформатизації, схвалена Законом України від 04.02.1998 р. № 75/98 // ВВР. – 1998. – № 27. – С. 182.

33. Жилка І.П. Забезпечення законності у діяльності митної служби / І.П. Жилка // Митна справа. – 2009. – № 4 (64). – С. 3–11.

34. Белкін Л.М. Актуальні проблеми підвищення ролі громадянського суспільства в забезпеченні якості нормативно-правових актів / Л.М. Белкін // Економіка будівництва і міського господарства. – 2010. – Т. 6. – № 3. – С. 109–117.